

4. Jelentés a Növénytárról.

Tisztelt Közgyűlés!

„Kincseiben“ amúgy is fogyatékos Kolozsvár sz. kir. város közönsége Múzeum-kertjében adott és mindenben Mikó Imre gróf nemes lelkületét dicsőítő parkját ma már „romjaiban“ is elvesztette. Nem rajtam mulott;¹ de tartozom a történelmi igazságnak azzal a kijelentéssel, hogy a város közönsége hangtalanul járult hozzá és én nekem — szinte egy évtizre terjedő küzdelem fonálán — egyedül és egyszerre három irányban kellett fölvennem a harcot az „élő növények gyűjteményében“ adott és egy művelt nemzet életében mindenha nélkülözhetetlen közművelődési tényező becsülete, sőt megmentése érdekében akkor, amikor 1908-ban ismételen emlékirattal fordultam dr. Wekerle Sándor miniszterelnökhöz, kormánya akkori s a törvényhozás mindkét házának összes tagjaihoz, Fiume kormányzójához stb. „A székesfőváros fejlesztéséről szóló törvényjavaslattal kapcsolatba hozott 1. budapesti botanikus kertnek a Margitszigetre való áttelepítése; továbbá: 2. a kolozsvári tud.-egyetemi botanikus kert új telkének sürgős megvásárlása és 3. a fiumei „Villa Giuseppe“ parkjának kulturintézményként a magyar királyi kincstár részére leendő megszerzése tárgyában.“

A hatalom akkori kezelőivel szemben nem volt hasznos a szembehelyezkedés; egyedül is maradtam. Az idők azonban érlelék az eszmét és örök hála Ambrózy István bárónak, a főrendűház 1910. XII. 20.-án tartott lelkes s tanulságos beszédéért, valamint Khuen-Hédervary miniszterelnöknek, Ambrózy báró beszédére adott és mindannyiunkat megnyugtató válaszáért²: a Margitsziget megmenekült az oda nem való „birodalmi botanikus kert“ (risum teneatis!) odiumától.

¹ Lásd 1907. és 1908. évi növénytári jelentésem bevezetőjét.

² Lásd az Országgyűlési Értesítő, a „Budapesti Közlöny“ 1910. XII. 21.-i 291. sz.-nak mellékletében,

Mi hozzánk, a kolozsváriak szívéhez nőtt néhai József m. k. herceg emlékének megbecsülését én abban látom, hogy a miniszterelnökileg kierőszakolt gondolat, a Margitsziget minden igaz barátjának öröme megbukott; dicsőítését azonban a fiumei remek alkotás: a Villa Giuseppe parkjának államilag való megszerzésében akkor, ha a kereskedelmi kormánytól tervezett magyar tengerparti biológiai állomás a „Villa Giuseppe“ kapcsolatában létrejön, amelynek húrját én is — mások is — évek óta pengetjük.¹

A pár vonással ecsetelt botanikus kert- és parkbeli harc meghozta a maga nemes gyümölcsét Kolozsvárnak is; elvesztetett Múzeum-kertünk kárpótlásaként megszerezetvén a kolozsvári tud.-egyetemi új botanikus kert számára 17 kat. hold 024 öl² terület a város előkelőségétől lakott s csakis villákkal s részben beépített Házsongárdnak tájképileg is remek oldalán. Nagy ára volt, tagadhatatlan, amely esetleg tulzottnak is tűnhetik föl az olyan szigorú bíráló előtt, aki a Kolozsvárt adott (és közművelődési törekvéseink tekintetében egy csepp sem kedvező) viszonyokat nem ismeri.

A kolozsvári tud.-egyetem új könyvtári palotája számára megvásárolt telkek kulcsából indulván ki; kitént, hogy e tudomány-egyetem megalapítása alkalmával a botanikus kert céljaira adott (ámde e céloktól eitértett) Múzeum-kert 14 hold angolpark területével félmilliót ér. Oly ajándék, amelyet az Erdélyi Múzeum megbecsülni nem tudott és amely fejedelmi adomány mindenha ragyogó betűkkel szerepelteti Mikó Imre gróf nevét Magyarország közművelődési történetében; ez a név a Tud. Akadémia megalapítójának, Széchenyi István grófnak a nevével egyenrangú.

A növénytani tanszéknek a Múzeum-kertben történt nagy sérelme nyer orvoslást az u. n. Holdampf-Davida telekcsoport megszerzésének (tagadhatatlanul anyagilag nem csekély, ámde a vesztett múzeumpark értékével felérő) áldozatával.

Pillanatilag, bár az új botanikus kert területi pályázata alkalmával beadott ajánlatok kevésbé voltak kedvezők, úgy tetszett, mintha a szükséges terület olcsóbban is megszerezhető lett volna. A botanikus kert igazgatója azonban döntő szempontként fogta föl a terület természetből adott alakulatát; vagyis azt, hogy pld a természetből eredetileg megalkotott sziklacsoport a mesterségesnél

¹ Richter Aladár, Egy Magyar Természetbúvár Úti Naplójából. Kolozsvár, 1904. I. köt. p. 150.

mindig többet érő és hogy a hiányzó, ámde egy botanikus kertben nem nélkülözhető alakulatok megteremtése a természettől fogva csupasz területen mindig költséges vállalkozás, még fönntartása tekintetében is.

Ez adja okát a Holdampf-Davida telekcsoport megszerzése mellett való döntésnek és a botanikus kert ezidőszerinti igazgatója nyugodt önérzettel jelentheti ki e helyt azt, hogy ha a botanikus kert és a vele kapcsolatos intézmények további megalkotásában a magas közoktatásügyi kormány továbbra is követi az ügy szeretetéből fakadó tanácsot és úgy, amint az már a telek megválasztásánál is bölcsen és szerencsésen megnyilatkozott: akkor a Kolozsvárt megalkotandó állami botanikus kert előljáró példa leendő a művelt népek hasonlatos célú törekvései sorában.

Az érette hozott áldozat a befejezett alkotás küszöbén eltörpül. Mindenki érezni fogja azt, hogy egy botanikus kert nem csupán tanszéki célzatú intézmény, hanem egyetemes hatású, amelyet a művelt nemzetek minden jobb törekvésű városa megalkot, jóllehet főiskolája nem volt, sőt nem is igen lesz.

Magyarország botanikus kertjei tekintetében rossz példát mutatott.

Minden jel arra vall, hogy hosszú ideig a magyar közoktatásügyi kormány és ezzel a nemzeti közművelődés csupán a kolozsvári botanikus kertre hivatkozhatik és talán nem is ok nélkül.

És ha előbb Kolozsvár közönségét én szemrehányással is illettem a „Múzeum-kert“ sorsában tanusított viselkedéseért; viszont nem hallgathatom el azt a nemes cselekedetét, hogy soha nem pótolható veszteségét áldozattal is kívánta megváltani, amikor utánjárásomra 60—100 holdnyi területet ajánlott volt föl a közokt. kormánynak az új botanikus kert kapcsolatában létesítendő külső botanikus kert céljaira az u. n. Lomb területén.

Nagyratörő terveim lettek volna vele! Bruxelles-melléki Tervueren-park dicső példája lebegett előttem.

Meghonosítani kívántam volna ott a földkerekség mindama fáit, cserjéit, amelyek Kolozsvár klimáját állják és megelégednek a Gondviselés adta öntözéssel. Mily kilátást nyujtana városaink utcái, terei stb befásításának céltudatos végrehajtása tekintetében és mily hasznot, sőt óriási összegek megtakarítását vonná maga után mindez, ha tudná az ország városa-faluja, hogy mily fával stb s hol kísérletezhet az eredmény legnagyobb valószínűségé-

vel. Némi joggal hangoztathatom ezt, mert 12 évvel az előtt, hogy Kolozsvár város küszöbét átléptem, utcáit, főterét, stb siralmasan „díszíté“ az élő fa; most már — közönségünk bár közönbös, egy kupa vizet nem öntene háza előtti fája gyökérzetére — büszkeséggel mutathatók reá az *Ulmus montana* kulturai sikerére, tud.-egyetemünk előtt diszló magyar hársfáinkra s a pompás egyet. könyvtári palota körül diszló *Syringa Josikaea*-ra.

Ma még botanikus kertjéből kiközösített növénytani intézetem s a gyűjtemények szerteszélllyel tagolt (sokszor nyomorúságos) helyiségeinek falai között megvonultan érlelem az eszméket és abban a soha nem apadó reménységben, hogy megérem még, a Múzeum-kertért ontott könnyeim után, megvalósulását az új botanikus kertnek; rajta a növényházi teleppel kapcsolatos növénytani intézet remekbe illő botanikus múzeumával, amelynek anyaga már is páratlan a haza területén.

Az új alkotás részletes programját kidolgoztam és hálásan ismerem el, hogy a Math.-Term.-tud. Kar lelkes pártolásával jutott el az gróf Zichy János közokt. miniszterhez.¹

A nemzet nagy áldozattal (eddig 380.000 K) járult hozzá a törvényhozásilag elrendelt új botanikus kert területének a megszerzéséhez; a programában adott szervezés költségeinek az 1912.-i költségvetéstől kezdődő beállításával, consequentiait vonja le az első lépésnek úgy a magas közoktatási, valamint a pénzügyi kormány is és ezt nekünk remélnünk kell.

Hisz úgy van, hogy sokáig ez lesz a magyar nemzet egyetlen számba vehető botanikus kertje; céljaira megszerzett területének tájképileg is remek alakulata s az alkotásnak vele kapcsolatos lelkes vágya azt biztosítja.

Agitatióm e nagy vonásokban oda vetett képébe illeszkedik bele a részemről „nobile officium“-ként vezetett erd. múzeumi növénytár istápolása, amelynek 1910.-i munkaévre vonatkozó adatait a következő pontozatokba foglalom össze.

¹ Nm. gr. Zichy János v. b. t. t. vallás- és közokt. m. k. miniszter úr Ó Excellentiájához Budapest — dr. Richter Aladár kolozsvári tud.-egyet ny. r. prof., növényt. int. és botanikus kerti igazgató emlékiratszerű fölterjesztése — az 1909. évi áll. költségvetésben elrendelt kolozsvári tud.-egyetemi új botanikus kertnek növényházi teleppel és intézettel kapcsolatos beruházásáról, költségeinek az 1911—1916. (illet. 1920.)-i állami költségvetésekben való elosztásával. — I—VIII. sz. melléklettel és 2 tervrajzzal. — A math.-természettudományi kar 1910. VI. 23.-i r. illet. VII. 4.-i III. rk. üléséből fölterjesztett 2888—1909/10. VII. 28. e. t. sz. a.

I. Herbarium

A kétsziklevelű növényeknek az 1909. évben való felállítása után a herbarium rendezésének további munkáját a herbariumi szekrények hiánya akasztotta meg. Az 1910. év őszén azonban elkészültek a nm. közokt. kormánytól nagylelkűleg megadott új szekrények (10 oszlop 4—4 taggal, összesen 40 drb = 800 rekesszel), a rendezés munkáját tovább folytathattuk és „fedél alá” lehetett juttatni az eddig asztalokra helyezett egysziklevelűeket és exoticumokat, de át lehetett hozni a bérhelyiségekbe a virágtalanokat is.

Az Erd. Múzeum herbariuma most már szerves egészében s külön nyert elhelyezést,¹ egyelőre bár célszerűtlen bérhelyiségekben, de véges-végig oly mintaszerű s vörös fenyőből való herbariumi szekrényekben, amelyeknek a „mahagoniak” ban adott párját legföljebb London Natural History Museumában láthatjuk. E címen most nincs panasz.

Az egysziklevelűek, nyitvamagzók és pteridophytonok nagyjából rendezvők, borító lapjaik s jelzésük még a régi, de már most is ABC-sorrendbe vannak szedve úgy, hogy szükség esetén, bármit is azonnal ki lehet keresni. Hasonlóképpen ABC-rendben vannak a mohok is; a többi virágtalan növény ellenben még „Sylloge”-k és „Conspectus”-ok szerint van elrendezve, ami a gyors kikeresést sokszor megnehezíti.

Az anyag megoszlása a következő:

14 sor	816	fiókkal	a kétsziklevelűeket,
4	”	256	” az egysziklevelűeket,
1	”	64	” a páfrányokat és nyitvamagzókat,
1	”	64	” a bryophytonokat,
1	”	64	” a zuzmókat,
1	”	64	” az algákat,
1	”	64	” a gombákat és
3	”	192	” az exoticumot foglalja magában. Az

egész gyűjtemény ma tehát 26 sorban felállított 83 drb szekrény 1600 fiókjában van elhelyezve. Az elosztás olyan, hogy a jövő gyarapodása is számba van véve.

Helyiségei tekintetében azonban újból ki kell fejeznem azt az aggodalmamat, hogy magánlakásnak épültek és csak szükségből szolgálhatnak a herbarium sulyos szekrényeinek elraktározására; ki vagyunk téve a fölmondás következtében beállható költözöködés veszedelmének s a vele járó károknak. Arról pedig szó sem lehet, hogy magánlakások közé ékelten a gyűjteményeknek (pld szénkénegezés útján való) conserválásáról illő módon gondoskodhatnánk. Az elhelyezés fogyatékosága miatt sok elpusztult.

¹ A „Herbarium Baumgartenianum” kivételével, amely a régi botanikus kert egy növényházi helyiségében van, ugyancsak helyinség miatt.

Mind e bajokon csakis a növénytani intézet önálló hajlékának föl-
építése segíthet egyedül.

A herbárium számbeli gyarodását a következő táblázatban
tüntetem föl, megjegyezvén, hogy az adott számjegyek egyszersmind
az Erdélyi Múzeum tulajdonát tevő herbariumi lapok leltári
számai:

1. Pteridophytonok : Pt. 1—1573	--- --- --- --- ---	=	1573	lap
2. Régi készletből 970—1137	--- --- --- --- ---	=	167	"
3. Csere útján 785—969, 4614—4799	--- --- --- --- ---	=	369	"
4. RICHTER ALADÁR ajándékából 1138—1184, 3828—3956	--- --- --- --- ---	=	174	"
5. „Herb. KUNSZT“ ¹ 1—857	--- --- --- --- ---	=	857	"
6. „Herb. BARABÁS“ ² 1—187	--- --- --- --- ---	=	187	"
7. „Herb. P. NAGY“ ³ 1—662	--- --- --- --- ---	=	662	"
8. Saját gyűjtésünkből 1—222, 1185—2308	--- --- --- --- ---	=	1345	"
9. DÖRFLER-féle növények 223—623, 3957—4116	--- --- --- --- ---	=	559	"
10. PETRAK-féle „ 624—784, 4117—4279	--- --- --- --- ---	=	322	"
11. TH. OSW. WEIGEL (Leipzig)-félék 2668—3827, 4280—4508, 4939—5015	--- --- --- --- ---	=	1463	"
12. BARTH-féle növények 4509—4613	--- --- --- --- ---	=	104	"
13. Ex. Herb. KALCHBRENNER-iano ⁴ 4800—4938	--- --- --- --- ---	=	138	"
14. Herb. BÉLTEKI ⁵ 5016—6131	--- --- --- --- ---	=	1115	"
	Összesen --- --- ---	=	9045	lap

Továbbá:

15. SYDOW: Mycotheca germanica fasc. 16, 17, 18, 19
16. „ Uredineae --- --- fasc. 46
17. „ Ustilagineae --- --- fasc. 10
18. KRIEGER: Fungi saxonici --- fasc. 42

A phanerog. példák lege artis fölragasztattak és genus-
szerinti sorrendben rendezettek.

¹ Lásd 1902. évi növénytári jelentésben.

² Barabás Endre kolozsvári tanítókép.-int. tanár ajándéka.

³ Nagy Péter néhai ev. ref. erd. superintendens herbariumának hasz-
nálható része, amely unokája, Szabó Imre kolozsvári ev. ref. tanár ajándéká-
ból került az Erd. Múzeum birtokába.

⁴ Boldog eml. néhai tanárom, Fábry János vezetésével egész kis expedi-
tíó volt szívesen látott vendégserege († Bernáth Géza, Bernáth István v. orsz.
gy. követ és e sorok írója) dr. Kalchbrenner Hugónak, Pohorellán, Kalchbrenner
Károly, a szepes-olaszli ág. ev. lelkész és kitűnő mykologus fiának, aki a
Garamvidékének messze földről fölkeresett jeles orvosa volt. Édes atya her-
bartumbeli maradványát nála láttam s birtam ígéretét, hogy azt nekem átadja,
annál inkább, mert Fábry J. jóvoltából sok Kalchbrenner- és Hazslinszky-féle
növényt kaptam. Teltek-múltak az idők és e töredék még megmaradt részét
egyik derék szépebbé tanítványom, Bogsch Sándor utánjárására most már az
unoka, dr. Kalchbrenner Hugó szepes-olaszli ügyvéd úr volt szíves rendel-
kezésemre bocsájtani.

⁵ Az eddigelé külön s célszerűtlen kis fiókos szekrényben tartott n. n.
Bélteki-gyűjteményt földolgoztuk és külön bélyegzéssel ellátottan a Herb.
gen.-ba beosztjuk. Romlásától csak így menthetjük meg a valóban szép Bélteki-
példákat.

Herbariumunkat tudományos vizsgálatok céljából a következők vették igénybe:

1. BECKER (Hedersleben) *Violae*,
2. THAISZ L. (Kassa) *Onosmae*,
3. MOESZ G. (Budapest) 623 drb különb. gomba-faj,
4. " " " BAUMG.-féle *Primulak*,
5. Bpesti egyet. növénynt. int. *Cerastium*, *Cephalaria*, *Rhamnus* és *Convolvulus* 465 lapját,
6. PETRAK (Wien) *Cirsiumok* néh. példáját,
7. TUZSON J. (Bpest) *Arabisek*,
8. Wieni egyet. növénynt. intézet: *Silene*, *Heliosperma*, *Edraianthus*, *Soldamella* lapjait,
9. SEYMAN W. (Breslau) *Colchicum* lapjait.

Kirándulásaink sorozatát az I. sz. mellékleten tüntetem föl azzal, hogy PÉTERFI MÁRTON és PÁPAI JÓZSEF Orsova-Szvinica, PÉTERFI M. dalmáciai, PÁPAI J. (TULOGDI J. és BIHARI Gy.) Bihar-hegységi és RICHTER ALADÁR brionii és Bruxelles-Antwerpen-vidéki növénygyűjtő kirándulását külön ki kell emelnem. Botanizáltak: BIHARI GYULA, BOGSCH SÁNDOR, FERENCZI ISTVÁN tanárjelöltek, GOGL LAJOS minorita-rendi h. házfőnök (N.-Bánya), Dr. GYÓRFFY ISTVÁN főgymn. tanár, JÓSA JÁNOS tanárjelölt, KOLIN ISTVÁN kolozsmonostori plebánus, PÁPAI JÓZSEF, PÉTERFI MÁRTON, RADÓ ENDRE főgymn. tanár, RICHTER ALADÁR, SZABÓ ENDRE, TULOGDI JÁNOS tanárjelölt, WALZ LAJOS kertinspektor.

II. Botanikus Múzeum

Első sorban, sok szép tárgyunk illő elhelyezése okából is, a botanikus múzeum „térfoglalásáról“ kellene szólanom. Ez azonban sok amolyan „keleti fű“ akadályba ütközik. Az APPONYI gróf minisztertől botanikus múzeumi célokra ünnepiesen megígért MIKÓ-lakot nem kaptam meg, bár figyelmeztettem a minisztert erre, mivelhogy a sors könyvében megiratott, hogy a Múzeum-kert soha „múzeumi“ célokat nem szolgálhat. Paradoxon, de így van. Math.-Természettud. kar a helyett a régi színház melléképületének ideiglenes átalakítását kéri számomra, eddig eredménytelenül. Haladnunk pedig kell, mert akarom.

A botanikus múzeum térfoglalását ugyanis két ok tette szükségessé. A múzeumi tárgyak nagy átlagukban nagyon össze voltak zsúfolva, de másrészt annyira felszaporodtak, hogy elhelyezésükre új területről kellett gondoskodnom. Az új területet az adott sanyarú viszonyok között a „rég jó színház“ nyújtotta. A botanikus múzeum céljaira ugyanis ott a múltban és jelenben a következő helyiségeket foglaltam el:

1. A régi színház legnagyobb, 13'68 m. hosszú és 4'30 m. széles emeleti termét két kis mellékhelyiséggel. E terem és mellékhelyiségeiben van elhelyezve a karpológiai gyűjtemény, amelyet a központi egyetem egyik pincehelyiségéből éppen idején

költöztettünk át, amennyiben régi helye sötét és nedves levegőjű s így a kényes természetű magvakra és termésekre éppenséggel sem volt kedvező. Igaz ugyan, hogy az új helyiség is csak szükségéből jó, mert egyéb fogyatkozásai mellett pld olyan alacsony, hogy a szekrények felső részzeit az alsó tárló részekről le kellett szedni és a fal mellé keskeny asztalokra helyezni. A terem azonban elég száraz s ez sok hiányát felelteti. A karpologiai gyűjtemény most 12 tárló-aljú szekrényt és két kisebb szekrényt foglal le. Az ABC-sorrendben felállított anyagnál több az, ami még a fiókok sötétjében várja a napvilágra való jutást: a felállítást. A tér kihasználása okából a tárlóaljak tetejére apróbb kazettákat helyeztünk el.

2. Egy földszinti és emeleti szobát, előtérrel, két lépcsőfeljárattal és a nagy bejáratot. Itt helyeztük el a fagyűjteményt, részint szabadon, a fal mellé támasztgatva az egyes nagyobb törzseket, részint régi szekrényekben az apróbb darabokat. A lépcsőházak falait is fatörzsek és képek fedik. A fagyűjtemény anyaga idő és munkáskéz hiányában, ma még feldolgozatlan.

3. Egy emeleti szobát, melyben a könyvtár egyrésze van.

4. Három kisebb folyosószerű helyiséget; itt van a papirosraktár.

5. A régebben lefoglalt helyiségek közül az egyik emeleti terem kis mellékszobájával most tisztán a herbariumi növények előkészítésére van berendezve.

6. Az ez alatt lévő két kis helyiséget a beosztásra kerülő múzeumi növénygyarapodás elhelyezésére és előleges rendezésére állítottuk be.

7. Mindezen térfoglalások mellett is 13 nagy szekrényt a már régebben lefoglalt nagy teremben kellett elhelyezni, a amely most már a szó szoros értelmében veszedelmesen, a roskadásig túlzásúfolt.

Az újonnan lefoglalt helyiségek összesen 299,46 m² alapterületet tesznek ki. (1 = 58,82 m², 2 = 180,99 m², 3 = 22,60 m², 4 = 38,04 m²). Lefoglalásukkor mind leirhatatlan állapotban voltak. Az évtizedeken át főlhalmozódó szenny a falakon, a színház költözködése alatt és után összegyűlt szemét borított mindent. Szinte két éves küzdelmembe került a színházi igazgatónak végleges kiköltöztetése is, aki ott tartott dísztelen „díszleteivel” botanikus múzeumunk (ám a közp. tud.-egyetemi épület) tűzveszedelmét is csak fokozta és mozdulni nem akart.

A falak levakargatását, a meszelést pedig formálisan ki kellett koldulnom. Nem igen szeretik ma még a culturalis alkotást, főleg nem a „botanikus múzeum” címén.

Hogy azonban a botanikus múzeum a maga teljességében felállítható legyen, erre a lefoglalt terület sem elegendő s újabbakról kell gondoskodnunk.¹

¹ A régi színház egyik-másik részét szolgálai lakásokkal foglalták le minden arra való jogcím nélkül. Egyet. tanácsi határozattal ennek már az 1909/10. tanévvel véget kellett volna érnie! Én 1911. ápr. 1. túl tovább nem várhatok; elvégre a botanikus múzeum érdeke csak nem vethető alá szolgálai ingyen lakásokkal nyújtott s jogosulatlan kedvezéseknek.

Hisz botanikus múzeumi szekrényeink száma 114, jobbadán házilag készült kazettánk 38, részben forgathatólag elhelyezett kere-teink pedig meghaladják a 200-at.

Az új növénytani intézet helyiségei tehát nem fognak kongani. Amint felállíthatom a növénytár 1. herbariumát és 2. botanikus múzeumát: egyszersmind bizonyítékát nyujtom annak, hogy eleddig 11 növénytári jelentésem a valóság adatain épült föl és nem munkádkodtunk hiába.

Nevezetesebb gyarapodásunk jegyzékét II—IV. mellékleten mutatom be, adakozóinkat pedig — akikről hálásan emlékezem meg — az V. sz. mellékleten.

Az ajándékozások sorából mindamelllett külön ki kell emelnem Prof. dr. FABINYI RUDOLF udv. tanácsos úrnak az *Asarum europaeum* fölhasználásával előállított Asaron-készítményeit, — nemkülönben az *Usnea sulphurea* és a moha-tundra ama kiváló darabjait, amelyekkel dr. CHOLNOKY JENŐ egy. prof. úr a távoli Spitzbergenben is tanújelét adta botanikus múzeumunk iránt való érdeklődésének. A miniszteri rendelettel elpusztított budapesti botanikus kert nehezen pótolható arboretumából 24 példát, kérésemre, dr. MÁGÓCSY-DIETZ SÁNDOR budapesti egyet. prof. úr szives készséggel küldött meg.

Botanikus múzeumunkat, jóllehet csak részben (t. i. a közp. egyetem növényt. int. ben elhelyezett tagozatában) hozzáférhető, a látogatók könyvében nyert adatok szerint 912 (illet. többen) keresték föl. Látogatóink sorából jól esik névszerint is kiemelnünk LÉON DUFOUR-t, a fontainebl. biol. állomás aligazgatóját, dr. REINHARD DOHRN-t (Napolí), továbbá dr. LENGYEL BÉLA, dr. ILOSVAY LAJOS budapesti prof.-okat és dr. FILARSZKY NÁNDOR-t, a M. N. Múz. növényt. oszt. igazgatóját. A honi iskolák közül látogatóink közt üdvözölhettük: a kolozsvári róm. kath. leányiskola, a besztercei polg. iskola, VI. ker. tisztí iskola, a debreceni polg. fiúiskola és a kolozsvári gyógy-növény-tanfolyam hallgatóit, dr. HIRSCHLER JÓZSEF praelatus-plebá-nussal, illetőleg vezető-tanáraikkal együtt.

Előterjesztésemre az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1910. évi közgyűlésén megerősítette PÉTERFI MÁRTONNAK erd. múzeumi segédőrré és FARKAS KÁLMÁN nyug. egyet. laboránsnak erd. múzeumi főpraeparatorrá való megválasztását. Mindenik a maga munkakörében kiváló erő. FARKAS KÁLMÁN személyében azon felül jutalmat lelt a növénytárhoz való hűséges ragaszkodás 38 évnyi ideje, amelynek elismerése remélhetőleg a legfelsőbb hely részéről sem marad el.

Kolozsvár, 1910. évi deczember-hó 31.

Dr. Richter Aladár
igazgató

I. Erdélyi nemzeti múzeumi botanikai kirándulások jegyzéke

Sorszám	Hó	Nap	Hely
1	Márczius	21	Zalatna
2	Aprilis	7	Kolozsvár: Szénafű
3	"	9	Nyíregyháza
4	"	14	Brassó
5	"	15	Kolozsvár: Gorbó-völgy
6	"	22	Kolozsvár: Szénafű; Garamszentandrás
7	"	26	Szászfenes
8	"	29	Kolozsvár: Bükk, Árpádcsúcs
9	Május	2	Pusztaszentmiklós
10	"	3	Kolozsvár: Szénafű
11	"	10	Tordai hasadék
12	"	12	Szászfenes
13	"	13	Kolozsvár: Szénafű
14	"	15—27	{ Déva, Masosillye, Mehádia, Herkulesfürdő, Orsova, Szvinicza, Plavisevicza, Dubova, Orsova
15	"	19—20	Kolozsvár: Szénafű
16	"	21	Bruxelles
17	"	24—25	Garamszentandrás
18	"	28	Hatvan
19	Junius	3	Kolozsvár: Szénafű
20	"	5	Kara
21	"	9	Kolozsvár: Bükk
22	"	10	Kolozsvár: Szénafű
23	"	11	Tordai hasadék
24	"	13—30	{ Tordatur, Borév, Nagyoklós, Muntyele Mare, Bisztra, Topánfalva, Alsóvidra, Albák, Szkerisora, Lepus, Rézbánya, Galbina-völgy, Petroc, Dombrovány, Alsó- és Felsőpoen, Szód, Ferice, Budurásza, Biharifüred, Meziád
25	"	15—30	{ Fiume, Cattaro, Castelnuovo-Zelenika, Ragusa, Gravosa-Lapad, Spalato, Clissa, Makarska
26	"	24	Kolozsvár: Szénafű
27	Julius	1—6	{ Belényes, Lunka, Vaskoh, Halmágycsúcs, Brád, Déva, Hátszeg
28	"	1—8	Blakovo, Spalato, Lissa
29	"	3	Szepesváralja
30	"	10	Kara
31	"	10—15	Szepessümeg
32	"	18	Kolozsvár: Bükk
33	"	24	Petrozsény
34	"	29	Apahida, Kara; Petrozsény
35	"	31	Petrilla
36	Aug.	1	{ Magas Tátra
37	"	2	Vajdahunyad
38	"	4	Szamosujvár
39	"	5	Nagyvárad
40	"	12	Tusnád: Nagyvárad
41	"	15	Kara
42	"	18	Poprád

Plantago carinata	-----	Brioni
Ramalina carpathica	-----	Páreng-havas
Usnea sulphurea	-----	Spitzbergen
Xanthoria parietina	-----	Brioni

V. A botanikus múzeum adakozói:

B. BAK BALINT: 2 drb. akácz-törzs; 1 drb. *Bauhinia Langsdorffiana* törzs-keresztmetszet; *Merulius által* megtámadott deszkák.

BETHLEN KÁROLINA grófnő: 1 drb. növényrajz, növények.

BODNÁR JÁNOS: *Colchicum autumnale* és ennek alkotó részei (egy üvegezett keretben).

CHOLNOKY JENŐ dr.: 1 drb. fénykép; különféle növények.

CSÉRER LAJOS dr.: Komló-betegségek (egy üvegezett keretben).

FABINYI RUDOLF dr.: Asaron, folyékony és kristályos alakban (mintegy 100 korona értékben).

GYÓRFFY ISTVÁN dr.: 2-féle moha; *Ribes Grossularia* amerikai liztharmattól megtámadva.

KENESSEY KÁLMÁN: 3-féle gomba.

KOLOZSVÁR város törvényhatósága: 4 drb. fatörzs és egy ág.

LOSONCZY ERNŐ: 1 drb *Pelargonium* sp. torz-virág.

MÁGÓCSY DIETZ SÁNDOR dr. a budapesti botanikus kert részéről: 24 drb. fa-törzs.

OROSZ ENDRE: 2-féle gomba; 1 drb. törzs, 1 drb. pálinkás bödön és 1 drb. kasza-mankó *Taxus* baccatából.

PÁTER BÉLA dr.: A vadontermő gyógyító-növények gyűjteményének egy példája; száraz *Verbascum*-kórók.

RAPAICS RAJMUND dr.: *Digitalis purpurea* peloriás virága.

REJTŐ ADOLF: *Agaricus melleus* által megtámadott 3 drb *Abies excelsa*-tő és 2 drb ág.

Róm. kath. polgári leányiskola: 1 drb *Taraxacum* — fasciatio.

SZABÓ IMRE: 3 drb *Cydonia japonica* termés; 1 drb *Rosa* sp. torz-virág.

SZABÓ ISTVÁN: 1 drb fenyő-fasciatio.

SCHILLING LAJOS dr.: 1 drb. *Rosa* sp. torz-virág.

SZALÓKI RÓBERT dr.: *Arctostaphylos uva ursi* termékes példája.

VÁRNAY ÖDÖN: 2 drb *Abies excelsa*-fasciatio.